

Secció
de llengua
i literatura

Els noms de lloc i de persona de Riudecanyes, per Dolors Roigé Figueras

La bibliografia onomàstica referida al Camp de Tarragona acaba d'enriquir-se amb una nova publicació que recull els noms de lloc i de persona del terme municipal de Riudecanyes, tal com manifesta el seu títol. És un volum de 170x240 mm, amb 378 pàgines de lletra clara i, al final, un mapa que es desplega i ocupa l'espai de dues planes. La coberta és bellament il·lustrada amb una foto de la vila i altres vuit fotografies van distribuïdes dintre el text. És una edició del Centre d'Estudis de la Comarca de Reus. L'obra va ésser presentada al públic, a Riudecanyes, el dia 26 d'agost pròxim passat, amb una nombrosa assistència d'encuriosits locals i de fora vila, que va omplir de gom a gom el teatre de la Secció Recreativa. És una part de la investigació en què es va basar la tesi doctoral defensada per l'autora l'any passat i en virtut de la qual va ésser distingida amb la qualificació acadèmica màxima. Això ja diu que és una obra ben feta en tots els sentits. El preàmbul que precedeix la llista onomàstica ocupa 65 pàgines i és distribuït en tres apartats. Una introducció breu, tal com pertoca, situa el lector al terme de Riudecanyes, als setze quilòmetres i mig quadrats de territori als quals s'ha dedicat l'exploració. Són quatre pinzellades sobre les característiques generals geogràfiques, agrícoles, industrials, demogràfiques; informant de la metodologia utilitzada i agraint les col·laboracions amb què ha pogut comptar. La llista detallada dels documents examinats fa impressió per la seva llargada. Això, arribar a localitzar tants documents, ha estat una gran sort per poder dotar el treball d'una major consistència. S'ha recorregut a vuit arxius, on s'ha utilitzat una quantitat considerable de documents que van del segle XII al segle XX, sobretot manuals notariais, capbreus, llibres de vâlues, cadastres, llibres de baptismes, d'òbits, de matrimonis, actes municipals i llibres de comptes, tots ells sempre molt productius en onomàstica i la lectura dels quals requereix una dilatadíssima inversió de temps i una ferma disciplina metodològica. La part més con-

siderable d'aquesta introducció és la dedicada als noms de persona, que comprèn els cognoms, els renoms i els prenom. És un estudi modèlic i encara que la paraula que ara diré sigui en general de mal utilitzar-fa l'efecte que és exhaustiu. La consideració històrica de la nominació dels individus va seguida del procés de formació dels llinatges i de consideracions sobre els cognoms de les dones, d'una anàlisi dels cognoms predominants a la vila al llarg de quatre-cents anys i de l'evolució dels naixements en aquell mateix període de temps. L'apartat dedicat als renoms és sàviament estructurat: origen, causes, transmissions, abundància documentada, adscripció del renom al nom de la casa. Una particularitat a fer notar és la inclusió d'un mapa de la vila on es veu l'espai que hi ocupa cada casa amb una numeració que va fins al 266, acompanyat de la llista del nom de cada una. És una novetat, val a dir-ho, valuosa, que expressa, tota sola, el profund coneixement de la matèria que s'ha investigat. L'examen dels noms de fonts, o prenom, és fet també amb una meticulositat exemplar. El predomini a Riudecanyes de certs noms de sant, que es pot dir que monopolitzen la prenomiació, es compara amb el que passa en aquest camp en diversos altres indrets dels Països Catalans, amb resultats pràcticament coincidents, al llarg dels segles. Uns quadres de prenom predominants, a partir del segle XVI fins ara fa poc, ajuden a clarificar les preferències principals i a veure la permanència de les tradicions i l'evolució de les modes. El preàmbul dedica les últimes pàgines als noms de lloc, de la vila i del terme. S'hi examina la vila des d'una perspectiva històrico-toponímica i s'hi posa en relleu la complicada particularitat dels carrers que duen els noms dels dies de la setmana, amb exclusió del dijous. Ve de la vuitada del Corpus. Com que aquests carrers presenten unes grans dificultats d'identificació, sis croquis que acompanyen el text il·lustren l'abast -per cert ben irregular- de les denominacions. Quan parla del terme, posa èmfasi a la dificultat -habitual- de de-

terminar els límits de les partides de terra i les peces de terra que tenen un nom. S'és en el domini de les vague-tats. Hi fa notar l'ús de *Això del tal* (que en altres llocs ha donat antigues aglutinacions aparentment no significatives, com l'Aixemorera, l'Aixenbruc, l'Aixenaleu, la Xona Blanca, etc.) per designar un tros de terra. Hi observa que l'ús del genèric **serra** es generalitzà a partir del segle XVI-XVII i que decaigué al XVIII-XIX, fins al punt que avui no se l'utilitza gens. Hi confirma el retrocés del genèric **torrent**, substituït per **barranc**, a partir del segle XVII.

La llista integral dels noms de lloc ocupa l'últim apartat, amb una magna extensió de 295 pàgines. Utilitza el sistema propugnat últimament, d'organitzar els noms per ordre alfabètic i no per grups de significació del genèric. Els genèrics, però, també entren a la classificació alfabètica i, des d'allí, es condueix als específics corresponents. També **casa (cal, ca la)**, **partida de terra i tros**, etc., entren a l'ordre alfabètic, com hi entren els adjectius i adverbis, i formes ortogràfiques rebutjables però documentades (Auví, Dulcet, Farrando, etc.). És un diccionari onomàstic amb tots els ets i uts.

En aquesta publicació s'eludeix la norma habitual de donar la transcripció fonètica, encara que només sigui simplificada, al costat de la forma ortogràfica normativa. L'autora ho justifica a la introducció quan explica que la fonètica riudecanyenca s'ajusta al subdialecte (Camp-) tarragoní, de transició entre el català oriental i l'occidental. Aporta la transcripció només quan la pronunciació de Riudecanyes difereix de la d'altres llocs del Camp, una cosa que es produeix en molt poques ocasions. Hi deu haver pel mig, no confessada, perquè no cal, una dificultat tipogràfica, de la impremta que no disposa en el seu utilatge dels signes fonètics internacionals.

També s'aparta del que fins ara havia estat usual en aquesta mena de publicacions: la numeració correlativa dels noms. Si volem saber quants en conté, caldrà entretenir-se a fer el

Secció de llengua i literatura

Avel·lí Artís-Gener

Avel·lí Artís-Gener va néixer a Barcelona el 1912. El seu pare alternava l'ofici d'editor amb el de dramaturg, i moltes de les seves obres es van estrenar amb èxit al **Romea** i al **Novedades**. Home de caràcter liberal i tolerant, posseïa una biblioteca superba, i els seus quatre fills van créixer en un entorn familiar favorable a la cultura. A l'escola *Mossèn Cinto*, de la mà del mestre Josep Parunella, el jove Avel·lí va rebre una educació avançada en aquella època. Els darrers anys de la dictadura de Primo de Rivera, però, l'exèrcit va tancar l'escola, i Artís-Gener va anar a fer el batxillerat al *Colegio Ibérico*. La situació econòmica de la família li impedí més tard de matricular-se a la facultat d'Arquitectura. Tanmateix, va assistir un parell de mesos a les classes en qualitat d'oient, i finalment, desanimat per les matèries que s'hi ensenyaven, es va matricular a la Llotja de Barcelona i va aprendre l'ofici d'escenògraf.

A partir dels divuit anys va alternant les tasques de periodista amb les de dibuixant. És en aquest moment que les caricatures de **Tísner** omplen les planes de les revistes satíriques de l'època: **Paricu**, **L'esquella de la torratxa**, **El be negre**. Però serà la seva obra com a pintor, desconeguda

per a molts, la que li produirà més satisfaccions. Aquí aconseguirà desfer-se dels convencionalismes i arribar a un estil propi, profundament personal.

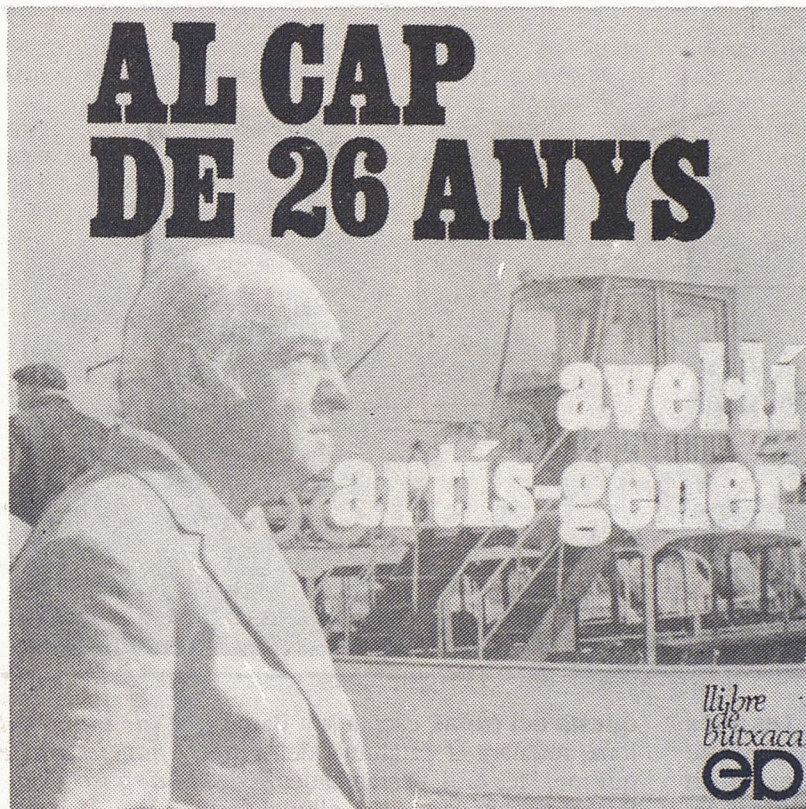
Pel camí del periodisme entrarà en els cercles artístics i literaris de l'èpo-

Com a periodista va secundar la campanya de Josep Maria Planes a **La Publicitat** contra els assassins dels germans Badia. En els seus articles diaris assegurava que l'acció criminal havia estat obra del sindicat de transports de la FAI, i en esclatar la guerra,

un cop assassinat Josep Maria Planes, es va veure obligat a marxar cap a París. Allí va passar dos mesos i mig, visitant la ciutat i el Louvre. I finalment, va tornar a Catalunya per incorporar-se com a voluntari a l'exèrcit republicà. Tot i les seves profundes conviccions antimilitaristes, la seva carrera va ser ràpida i fulgurant. Va participar a la Batalla de l'Ebre i va acabar la guerra amb el rang de cap de segona secció de la divisió 60, de la qual havia comandat secció, companyia i batalló. La matinada del 13 al 14 de febrer de 1939, després de la caiguda de Barcelona, va passar cap a França. Llavors vingueren l'estada

al camp de concentració, l'evasió i, finalment, l'exili.

Arribat a Mèxic, el general Eulogio Hernández, representant de l'estat de Coahuila, va reclutar-lo a la força per tirar endavant un diari governamental que mai no va arribar a sortir. Amb ell, s'hi afegí la resta de la família, i passat un temps el van enviar al departament de cartografia del govern.

ca. A **La publicitat** i a **L'opinió** farà coneixença amb personalitats ja consagrades i amb d'altres que ho seran més tard: J.V. Foix, Carles Soldevila, Josep Carner, Carles Riba, Tomàs Garcés, Mercè Rodoreda, Josep Pla, Vicenç Riera Llorca, Francesc Trabal, Xavier Benguerel, etc. Més tard, s'afegirà al grup de **La publicitat** que va fundar **El be negre**.

recompte. Val a dir que la numeració no és res d'essencial, ni de bon tros. Només sorprèn perquè hi estàvem acostumats. Però potser té raó de no numerar. La numeració procedia de quan els treballs s'oferien com una llista amb notes a peu de pàgina: cada nom de la llista una nota i, doncs, un

número. Amb la presentació actual, tipus diccionari, s'han acabat les notes a peu de pàgina i, doncs, els números que hi conduïen.

Caldrà que els futurs analitzadors de l'onomàstica d'un sector qualsevol de territori agafin per model el recull de Riudecanyes i, si s'hi volen assem-

blar, caldrà també que s'afanyin -que es calcin, si utilitzem un llenguatge més planer- perquè amb l'estudi de la doctora Maria Dolors Roigé el llistó i recorrem a terminologia esportiva s'ha posat molt alt.